

הלכות תשעה באב סימן תקס

לד כאר הגולה

ה שיקרא ויב ימס
שם ו משנה סוטה
מיט ז מקא דמ
עוקא גמין ר
ח כשאר סוטה מיט
ט סמא דוכינא ומ
פר רב אשי גמין ר
י משנה שם סוטה
כ כדמקרא ובי זמנ
וכדמקרא שם

יהיה תכשיט שלם. ויבשנהתקן נושא אשה, לזקת אפר מקלה ונותן בראשו במקום הנחת תפלין. הגה ויש מקומות [*] שצננו (ט) לשבר כוס בשעת חפה או לשום מפה שתרה או שאר דברי אבילות בראש התקן (כל בו). וכל אלו הדברים כדי לזכור את ירושלים, שנאמר 'אם (ה) אשכחך ירושלים וגו' אם לא אעלה את ירושלים על (ו) ראש שמחתי: ג וכן גזרו (יא) שלא לנגן בכלי־שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר לשמח בהם: הגה ויש אומרים, ודקא מי (ו) שנגיל בהם, כגון המלכים שצומדים ושוכבים בכלי־שיר, (יב) או בבית המשקה (טו). ואסור לשמנם מפני החרבן. (יג) ואפלו שיר בפה על הין אסורה, שנאמר 'בשיר לא ישחו יין'. וקבר נתנו כל ישראל לומר (יד) דברי (ו) השקחות או שיר של הזאות (טז) וזכרון מסרי הקדוש־ברוך־הוא על הין. הגה וכן לערך מצוה, כגון בבית חסן וכלה, (טז) הכל שרי (הוספות וסמ"ג ההגות מיימתין): ד וכן גזרו על עטרות חתנים שלא להניח כלי, וישלא יניח החתן בראשו שום כלי, שנאמר 'הסיר המצנפת והרים העטרה'. וכן גזרו על עטרות הכלה (יז) יאם היא של כסף, (יח) אכל של (ט) גדיל מתר לכלה. ודקא לחסן וכלה.

שערי תשובה

גזיר רמקא יל שפיר לשיה. ע"ש: [*] שנתנה לשבר כוס בו. וכתב בא"ר פ"ט מיט שנהו השעם שפשיפון קדנה כחזכות התנאים, ועין במשפחות שהיא כדי להקביל ולזכור שאין השמחה כליאה בזמן חנה. ועין באבן־השם סימן נא ד"ש לשבר כוס חפה כוס זכוכית דקא, וכן בצפנת־פנים לטהר"ט כסב שהיא ימ. עין שם. וק"ל הרב"ם מברכות פרק אין עומדין, בהלילא דמר בוס ודוכינא דסבר וזמא חורבא קפידו ואצטרכו, וכתבו ה"חיסות: מאן נתנו לשבר כוס כי, עין שם:

באר היטב

מנחה כמילה וחתמה, וכ"ש בשאר סעודות, ט"ז: (ה) אשכחך. ויש מקומות שאומר המשמש הסוסק הזה ונתתן אומר אחריו מלה במלה, ט"ז: (ו) שנגיל. הבי"ח וישלה הסכימו לסבא ראשונה וכל שאין שירות ותשקחות או לשמח חסן וכלה אף בפה אסור אפלו בשפחות ו"ט, ונשים המזמרות בפה פת מלאכפן יש למחות להם, ואם אינן שומעין מוטב שיהיו שונגין: (י) תשפחות. והנה שירים שנתקנו על הסעודה כגון בשבת, אכל פזים אחרים^(ט) אסור, עמ"א. וכתב ט"ז: בפעודות נתנו לשורר קדיש דהנה יתבדל, בפה שלוקחים ליצ"ן ועושים שחוק בפסוקים או בתבות קדושות, אשרי אנש לא יעשה ואת, וצ"ו אסור בנדי עשאוני כבאר: (כ) גדיל. כתב הש"ך דמה

עין פירוש הפשוט לטרמפ"ם לאבות פרק א בחלקי הדבור מה שכתב שם בזה. המגיה.

משנה ברורה

מקרי"ל, שלא בדין הוא שמשוררין במשפה "אורך כי עינתני" וכי האי גוון לשמחת מצוה, כי אז החרה הוגרת שק ואומרת: צשאוני כדך פמין זמרי^(א) [סנהדרין ק"א, ע"ש], אף בבית־הנסח לרגלים מנחה לזמרי^(ב). ועל־כן מסיק המגן־אברהם דלא שרי בשבת לומר אלא אותן שירים שנתקנו על הסעודה, אכל פזים אחרים אסור: (טו) וזכרון מסרי הקדוש־ברוך־הוא. ובאזה סעודות נוהגים לשורר קדיש דהנה יתבדל, ונהו ודאי חטא גדול, דלא התורה אלא זכרון מסרי השם, וכל־שפן במה שלוקחין על הסעודה ליצ"ן אהד ועושה שחוק בפסוקים או במבית קדושות, ונהו עון פלילי [ט"ו]: (טז) הכל שרי^(א). פירוש, בין בפה ובין בכלי ועל הין, רק שלא יהא בה גבול פה: ומכל מקום (ט) איני לשמח בעוה"ב: ד (יז) אם היא של כסף. הוא הדין של מרגליות ואבנים טובות, יש לומר כל־שפן דאסור. ואימתי נקראת כלה? יש לומר, כל שבעה ימי המשקה בבתיקה ויב"כ יש"ש פ"ק דגיטין דף ז, גס לילה שלפני החפה. ואם־כן אותן הפעיות בראש פלה תכשיטין בראש שקורין פינד"א וכדומה, צריך עיון [פמ"ג]: (יח) אכל של גדיל מתר לכלה. כדי שלא לנולח. ועין בבית־יחפ דמספיק לדעת הרמב"ם, אם הנה עקרה של גדיל וקבועים משבצות של כסף וזהב אם שרי, (כ) וקהיים אין משגיחין בזה העולם ומקלין בזה, וכתב האל"ה רבה דסומכין על דעת הנמכין דסובר דעקרו של גדיל שרי אף שיש בו כסף וזהב. והעושים הנינומא

שער הציון

(יט) אחרונים. וזרע מה שאמר יעקב לבניו "למה התראו וכפרדש רש"י שם: (ט) אלה רבה: (כ) פרי־מגדים. ועין שם שכתבנו ראוי לקח קדנה שבונה^(א), ועין שם שהאר"י בענינים אלו: (כא) אחרונים: (כב) גמרא: (כג) רוצה לומר, על הין. אמנם לפי מה שכתב במסכת גטין בהגהות רמ"א שבמדרש בשם מרדכי לן דוקא במשפה בלא אכילה הוא דאסור שפן דרך צד"מ אכל במשפה של אכילה סתם, אפשר דאין למחות בהם אף־על־זב דרגילי בזה: (כד) אחרונים: (כה) ואם מותרות כדי לישן המנוק שפיר דמי, וכן הלא מהברי שלחן־ערוך משמע דאינו אסור בפה אלא על הין, הלכך אין לזקק כל־פד ואכן לא יש אנשים אחרים בבית יש לזהר משום קול באשה עתה. ומיהו כבר הזכיר הש"ך ושארי ספרי־מוקד שלא לומר שירי עגבים לתנומה, שנה מוליד למנוק טעב רע, וכלאו הכי נמי איפא אסורא בשירי עגבים ודברי נבלות. דקא מגרי יצר הרע בנפש, ושומר נפשו ירחק מזה וזהיר לבני־ביתו על זה [נאמר מדרשין: (כו) סוטה מ"ח: (כז) מגן אברהם: (כח) ועין בטי"ז שמתרן קצת מהנהגות, שלא אסור חז"ל אלא אם נעשית תחלה לשם הפלה, מה שאין פן מהנהגתי שלוקחין מקלי־קדש בבית־הנסח ומכסים בו הפלה: ואין להקשות האיד מתר להשתמש בכלי־קדש? יש לומר רגם זה מצוה גדולה של הנסח כלה, וצריך עיון, עד כאן לישן הש"ך. ועין סימן קמ"ד שם דמקשה בריה שם צריך־קטן כח, שם משמע פל' וכן שלא התנו בהדיא אין להקל בזה, ולכן לא העפתי עצה זו בסגים

מילואים הלכות השעה בְּאֵב סִימָן תָּקַם המשך מעמוד קודם

זוכה לראות בשמחת גאולתנו ופדות נפשנו, מאידך בשורת ציץ אלעזר (חטיו סי' לו) כתב שלדעת הרמ"א מותר ללמוד גנינה גם לשם הנאה.

ובשרית אגרות משה (שם ח"ג סי' פז) כתב שאף שיש להחמיר בהלכה זו שלא כרמ"א כמו שכתב במקום אחר (שם ח"א סי' קסח), ולכן אין ללמוד גנינה למטרת הנאה, מי"מ אין למחות ביד המקילים בזה, מאחר שהרמ"א מותר, ומטעם זה גם אין למחות באלו השומעים כלי זמר.

ולהתעורר מהשגחה על ידי קלטת או שיען מעורר המשמיע שירים ומנגינות, דעת הגרש"ז ארבערץ (הליכות שלמה תפלה פי"ג הי"ח) שיש להחמיר אף לדעת הרמ"א [שהדומה הדבר למלכים שנתמרים תשוכבים עם מנגינות], אכן, לענין שיען מעורר, כתב בספר שערי נחמה (שם) בשם הנרייש אלישיב שאם משתמש בזה רק כשיען מעורר, דהיינו שמיד שזה מצלצל הוא מכבה ולא ממשיך לשמוע את הדגינה לשם תענוג, מותר.

וראה מה שכתבנו לעיל (סי' יא) בענין שמיעת מוזיקה מוקלטת.

[משנ"ב סי' ק"ג]

רְאֵלֵי עֲוֹנֵיךָ אֶתְרִיבְךָ, הוא קָאָשׁ בְּנִעְרָתָא.

30) ואף כשאין הנשים מזמרות ממש אלא רק משמיעת קולן בניגון נעימת קול, כתב לעיל (סי' תעט סי' ט) על מה שבאמירת ההלל שבהגדה ראוי להודר שאחד יאמר לאחרים 'הודו והם עונים את הפסוק שאחריו, שכיון ששנים חייבות בהלל יכול לתת לאשתו לומר 'הודו' ושיענו אחריה. והוסיף בשם החק יעקב, שלפי מה שנהגים לומר 'הודו' בניגון נעימת קול, יש לחוש למה שאמרו בגמ' 'זמור נשי וענו גברי' - כאש בעורתו' ובוסתם אשה שקוראת דבר בנעימות קול, כתב בשורת שלמת חיים (סי' צח) שאם מרגיש שנהגה מזה, יש להיזהר בכך.

[משנ"ב סי' ק"ד]

דְּבָרֵי תְּשַׁבְּחוּתָא³¹ וכו', כְּמִין דְּמָרָא³² וכו', מְצַנָּה לְמָרָא³³.

31) אננם לשורר דברי תשבחות בכלי שיר, כתב בשורת אור לציון (ח"ג סי' ל' תשובה א) שאסור לדעת השו"ע, ולא הותרו אלא בפה על היין, וראה מה שהבאנו בשם לעיל (סי' יא) במה שנהגו להקל אף בני ספרד באיסור זה.

32) אכן לשיר פסוקים דרך שבח הודיה, כתב השמן המשחה (הלכות תענית סי' סה), הוכיח דבריו כשדרי חמד אסיפת דינים מערכת זי"ן את יב, ובארחות חיים ספינקא סי' ו' שמותר, ולא אמרו שהתורה חוגרת שק אלא כששרים דרך שחוק היתול, וגם המהר"ל לא התכוון לאסור אלא בדרך זו, וכמו בן לשורר פסוקים כדי להתעורר ולהתחזק ביראת שמים, דעת הנרייש קניבסקי (ארחות רבנו ח"ג עמ' קלד) שמותר, והביא לזה ראיה מגמ' מפורשת, וכעין זה דעת הנרייש קניבסקי (שערי נחמה בין המצרים עמ' קכט), וכן דעת הגר"ע קרליץ (חוט שני שבת ח"ב עמ' שלד) והוסיף, שכשאין כוונתו אלא לשמחה, אסור אף לצורך שמחת חתן וכלת, וכן אסור אף אם משנה מעט ממילות הפסוקים, וכעין זה הביא בספר שערי נחמה (שם) בשם הגר"ש האורן ללמד זכות על אותם שמביאים זמר לחתונות ששיר שירים עם מילים מהפסוקים, שכשהכונה בזה היא דרך שבח והודאה להשיית הרי זה מותר, אכן, בשורת אגרות משה (יריד ח"ב סי' קמב) כתב שאף שלמעשה אנו רואים שרוב העולם ואף חסידים ואנשי מעשה רגילים בשמחות וכדו' לשורר פסוקים, צריך עיון מה הטעם שמקילים למרות שמפורש בגמ' לאיסור, ואף שמיעת שירים מפי אחרים השרים, דעת הגר"ע קרליץ (חוט שני שם) שכלולה באיסור זה, ובשרית אגרות משה (שם) כתב שלכאורה

הלוי (ח"ב סי' נו, ויריד ח"ב סי' קכו אות ב) כתב שאף שמיעת הקלטה של שירה בפה נחשבת כשמיעת כלי זמר, כיון ששומע זאת על ידי כלי, ובשרית דברי יציב (אורח ח"ב רמו) הסתפק בזה [וראה לעיל (סי' תקנא סי' טז) שהבאנו דעות נוספות בענין זה], אכן, בשורת חלקת יעקב (ח"א סי' טב) כתב כסוגף להקל וכלימור זכות על הרגילים לשמוע קלטות וכדו', שכיון שבשעת הדגירה על כלי זמר לא היה בנמצא כלל סוג כלים אלו, אפשר שאינם בכלל גורת חכמים [ואין זה דומה לכלי גנינה שהתחזרו במשך השנים שראוי שהם בכלל האיסור, כיון שאינם סוג חדש אלא רק כלי חדש, ומה לי כלי זה או כלי אחר].

ולענין קלטות ששומעים בהן בעיקר דיבורים ומדי פעם מושמעים בהן גם שירים, הביא בשורת שבט הלוי (ח"ז סי' טט) בשם השערים המצויינים בהלכה (סי' קכו סי' ד), שכיון שהרוב העיקר נעשה לדברים המותרים, מותר לשמוע גם את השירים, אך כתב על דבריו שהם תמוהים, כיון שלא הכלי המשמיע קובע אלא השמיעה קובעת, ולכן במקרה [ולדעות] שאסור לשמוע שירים, אסור לשמוע גם באופן כזה.

27) ולנהגים כדעת השו"ע, כתב בשורת אור לציון (ח"ג פ"ל תשובה א) שאף שראוי להימנע משמיעת גנינות מכלי שיר וכדעת השו"ע, מי"מ אחר שנהגו להקל כדעת המקילים [ד"ש אומרים ברמ"א], אי אפשר לאסור לגמרי, והוסיף, שלחולה ולמי שסובל מעצבות או מחוסר מנוחת הנפש וכן ילדים, אפשר להקל לכתחילה לשמוע נגינת מכלי שיר, וכמו כן יש להקל לכתחילה אף לבנות גדולות לשמוע נגינת מכלי שיר, כיון שאנו רואים שקשה לזן להימנע מכך, והדובר יכול להפריע לזן, ובשרית יחזה דעת (ח"א סי' מה) הביא את דברי המאירו (גיטין ז, א) שהאיסור הוא רק כשעושה דרך פריצות, ולכן כשמכוין לשם שבח להשיית מותר, וסיים שהמיקל כדברי המאירו יש לו על מי לסמוך [שהרי לדעת רוב הראשונים האיסור הוא רק במשתה יין וכדו'], והוסיף, שבמוזיקה מוקלטת יש סוגף נוסף להקל כדעת הסוברים [ראה הע' הקודמת] שבאופן זה לא היתה גורת חכמים.

וראה להלן (סי' טז) דעות פוסקים נוספות בענין שמיעת מנגינות לצורך רפואה וכדו'.

[משנ"ב סי' ק"ה]

אָקָרָה בְּנִיחָא²⁸, אֶפְסָלָה לְמִי שְׂאִינָה רִגְלֵי בְּנִיחָא²⁹.

28) וכן לשיר או לשמוע כלי זמר במקום שמתכנסים רבים, כתב בשורת אגרות משה (יריד ח"ב סי' קלו) שגם כן אסור, משום שנראה שאף הרמ"א שמקל, יאסור בקיבוץ רבים שהוא לכוונת שמחה יתירה [וראה עוד בשורת אגרות משה (אורח ח"א סי' קסו)].

29) ואף שכתב הרמ"א שכל שאינו רגיל ואינו בבית המשתה מותר, כתב בשורת שבט הלוי (ח"ז סי' טט, ראה גם ח"ב סי' נו) שכיון שנתרכו כל כך כלי השיר, הלב יודע שזה נקרא רגיל בהם מידע ממנהג המחויקים כלים אלה, וכל שכן לאלו הרגילים לשמוע שירים בשבבם ובקומם ובעת סעודתם, שהוא איסור גמור על פי הלכה, ולענין לימוד גנינה לשם הנאה, הביא בשם ספר יוסף אומץ שהרעים על אותם שמלמדים בנותיהם כלי שיר נגד הלכה מפורשת, וסיים השבט הלוי, שחלילה לחזוקי בית אורגן שכולל בתוכו כמה מיני כלי גינה יורבותינו ואבותינו הקפידו מאד על זה [בספר שערי נחמה (בין המצרים עמ' קכו) כתב שכוונתו לאורגן גדול השונה במהותו מהאורגנים החשמלים הקטנים שמצויים בימינו, הם אינם שונים משאר כלי גנינה שאפשר לנגן בהם לפעמים], וסיים יומי יתן שדורינו יבין שכל החיים שלנו וכל הנהגת הבית בית הרדי ויראי ה' צריך שיהיה משוער על פי הלכה ושוער ובכלל זה עמ' הני"ל, ובזכות זה

מילואים הלכות תשעה באב סימן תקם המשך מעמוד קודם

המערכי שרד בית מקדשנו ותפארתנו, התכנסו רבני ירושלים וגזרו באיסור חמור ולטותא דרבנן בבלתי היין איש או אשה לשורר בכלי זמר בנישואין. אכן, בקובץ בית אהרן ישראל (חסייה עמי קה) מובא בשם זקני חכמי ירושלים, ובניהם הגריש אלשיב, שאין קשר בין המגיפה שהיתה בירושלים לגזירה זו, ועיקרה נתקנה לחוק את גרדי הצניעות, שמחמת כלי הזמר היו באים לידי תערובת אנשים ונשים, רק שהמהרי"ל דיסקין הוסיף שבירושלים ראוי להקפיד בזה בזוהר גם מחמת החורבן שלנגד עינינו. אמנם בספר ישא יוסף (ח"א סי' קכב) כתב שדעת הגריש אלשיב שסודר התקנה הוא מחמת מה שהובא לעיל בשם המהרי"ל דיסקין.

ואם יש לנהוג כן גם בירושלים החדשה שמחוץ לחומות, בספר השרף מברסיק (עמ' 370) מובא שדעת המהרי"ל דיסקין שיש להקפיד על כך גם בשכונות החדשות שבירושלים, וכן דעת הגריש אלשיב (ישא יוסף שם סי' קכ-קכא). וראה שם דעתו מה נכלל בירושלים לענין תקנה זו. אכן, בספר בית חתנים (שם) הובא בשם הגריש אלשיב שמחוץ לחומות העיר העתיקה יש להקל, והמתמיד תבא עליו ברכו.

ובני ספרד, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ל תשובה ג) שאינם צריכים לחוש לזה כלל, שלא קיבלו כן אלא בני אשכנז אבל לא בני ספרד, ורשאים הם לנגן בכלי ישר בשמחת נישואין בכל מקום כעתיק ירושלים ת"י. וכן הורה הגר"ח שיינברג (ישמח לב סי' רנז) שבני ספרד פשוט שלכתחילה אינם שייכים להקנה זו ונראה מה שהוסיף שם לגבי בני אשכנז.

ולהכות בתוף, כתב האדמו"ר ממנוקאטש (אות חיים ושלום הגהות אות שלום הלכות מילה סי' רסה סי"ב סי' כט) עשמע שאף אלו שאין מנגנים בכלי זמר, מיזו נהגו להכות בתוף. וכן דעת הגריש אלשיב (ישא יוסף שם סי' קכ) שאין זה בכלל כלי זמר.

ולענין גניבה באורן, דעת הגר"ח אייערבך (שלמי שמחה עמ' שלא) שלא הותר אלא לנגן בתוף בלבד ולא שום כלי זמר אחר, וכן משמעות דעת הגריש אלשיב המובאת לעיל [וראה מה שהביא בספר ישמח לב (שם) בשם הגר"ח שיינברג, שאורן נחשב בכלי אחר אף על פי שמשמע כמה קלות].

ולהשמיע בחתונה מוזיקה מוקלטת, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' תצד) שאף השמעת מוזיקה מפטיפון בכלל התקנה ואסור. וכן דעת המהרי"ל דיסקין (אל גיל בעמים עמ' לב) והגריש אלשיב (ישא יוסף שם סי' קכב). אכן, דעת הגר"ח שיינברג (שם) שיש להקל בזה.

ובשאר שמחות, דעת הגריש אלשיב (ישא יוסף שם) שמוותר לנגן, כיון שהמנוג הוא רק בשמחת חתן וכלה. אך הוסיף (שם סי' קכב) שסעודת שבע ברכות כלולה באיסור.

אף הקלטת שירים שכוללותיהם מהפסוקים [או מהברכות] השמעתם לאחר מכן, בטיפף רקורד וכדו', אסורה גם כן, אלא שאפשר שיהיו שעל כל פנים האדם בעצמו אינו מזמר אלא רק המכשיר החשמלי, אין זה בכלל האיסור [ואולי זה הטעם שהרבה מקילים בזה שמשמיעים שירים בכל מיני מכשירים, וכן נהגו כבר בדורות שלפניו שהיו רגילים להשמיע שירים מפסוקים במכשיר הפטיפון ולא מידו בידם חבמו אותו הדור]. והוסיף, שכיון שאנו רואים שלמעשה רוב העולם מקילים לשיר בשמחות פסוקים, אף שצריך עיון טעמים [במובא לעיל] על כל פנים לפי מה שמקילים בומרה של האדם ממש, וראי שאין להחמיר גם בהפעלת מכשירי השמעה, אך סיים שלבעלי נפש מן הראוי להחמיר שלא להקליט שירים מפסוקים, ואף אם נעשה כבר ראוי לא לשמוע את זה, אלא אם כן מה ששומע אינו לשם בילוי, אלא כדי להיזכר במה שעשו בזמן מסוים.

אך על חוגים שמאריכים בשבת וביום טוב במיגנים יותר מדאי, כתב לעיל (סי' נג סי' לו ובשע"צ סי' תקטט סי' ב) בשם הים של שלמה שזה מנוגה, כיון שאין זה לא מוציאו לה' ולא מוציאו לבם, ומיזו למי שמתענגים בזה, כתב הערוך השלחן (סי' תקטט סי' ב) שאפשר שמוותר, כיון שאצלם זה ענינו יום טוב, אבל לאחריהם אין נכון לבלות זמן על לא דבר.

[משניב סי' טז]

הכל שרי (81) וכו', ומקל קקום אין לשמח ביותר (86).

ואף לשאר עניני מצוה, כתב בשו"ת אנרות משה (אויח היא סי' קסז) שמוותר, שלשון הרמ"א יבגן בבית חתן וכלה, משמע שזו דוגמא בלבד והוא הדין לכל דבר מצוה. וכעין זה כתב בשו"ת שבת הלי (חיו סי' טז), שמוותר לשמוע כלי ישר שמשמיעים זמר קודש וזמר מצוה לעורר הלבבות, או למי ששומע לפקח עצבתו, כיון שגם זה בגדר מצוה ואף בשו"ת דברי יציב (ח"ב סי' רמז) כתב שמוותר לשמוע כלי זמר לצורך רפואה, וראה עוד שם.

וראה מה שכתבנו לעיל (סי' יא) בענין שמיעת מוזיקה מוקלטת.

ומנהג ירושלים שלא לנגן בכלי זמר בחתונה, וכתב בשו"ת שלמת חיים (סי' תתפ-תתצ) שמקור הנהגה זו באיסור שהמנהיג הגאון רבי מאיר אויערבך בעל האמרי בינה, ואחר שלא חשש לזה נענש קשה. והוסיף [שאין להקל בכך גם בדורות הבאים, כיון שהמהרי"ל דיסקין אמר שכך ראוי לנהוג על כל פנים בירושלים שהחורבן לנגד עינינו] [בספר בית חתנים (פכ"ד סי' יב) וכעין זה גם בספר השרף מברסיק (עמ' 366) הובא, שכוונת מגיפת חוליית נוראה שפרצה בשנת תרכ"ה בירושלים עדיין היתה הללים רבים ובניהם כמה גאוני עלם, ולאחר שכשאלת חלום שעשה אחר מגדולי הדור נתברר שהמגיפה פרצה משום שלא הקפידו אנשי ירושלים על כבודו של הכותל

הלכות תשעה באב סימן תקמא המשך מעמוד 74

תושבי ירושלים [החדשה], אף המרוחקים ממקום המקדש, ואף הורה, שמי שכבר נהג לקרוע על פי הוראת גדולי, יכול להתיר את נדרו, משום שנודע לו רק כעת שמנהג זה שלא לקרוע אינו טעות. מאידך, בשו"ת אנרות משה (שם) כתב שאף תושבי ירושלים צריכים לקרוע.

ולענין העיצה להקטת את הכגד לאדם אחר כדי להיפטר מקריעתו, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ל תשובה ה) שאין למהות כן, וכן דעת הגריש אלשיב (הערות מועד קטן כ, ב) מפני שהקונה אינו מקפיד על כך שלא יקרע הבעלים את הבגד שיקנה לו [וראה שו"ת אבני ישפה (ח"ג סי' טז)]. וכן דעת הגר"ח אייערבך (מעדני שלמה עמ' ס) שאין נכון כלל לעשות כן, ויתכן שאף אינו מועיל מן הדין.

ותושבי ירושלים שלא ראו את מקום המקדש שלוש יום, כתב בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תרמז) שחייבים לקרוע, אלא שהעולם אינם קורעים, ויש להיזהר בדבר ולקרוע. והברכי יוסף (סי' ב) הביאו, וכתב שהמנהג שלא לקרוע, הביאו השערי תשובה (סי' ב), וכן כתב למעשה בספר ארץ ישראל (להגרי"מ טקציניסקי, סי' כב סי' ט) שמקילים בדבר ואין קורעים. וכן דעת הגר"ח אייערבך (מעדני שלמה עמ' נח, והליכות שלמה תפלה פכ"ג ארחות הלכה הע' 116), וכיאר את המנהג, שמפני שיהיה תושבי העיר לבוא בקלות למקום המקדש ואינם באים, מוכח שאינם מרגישים כל כך את צער החורבן, ולפיכך המנהג שאינם קורעים אף כשמגיעים לכותל, והוסיף, שכן נהגים כל

הלכות תשעה באב סימן תקסא

(יט) ז' אכל פשאר בל אנשים ונשים לא גזרו: ה (כ) אסור לאדם שימלא פיו (ט) שחוק בעולם הזה:

תקסא דין הרוואה צרי יהודה וירושלים והמקדש בהר הבית, וכו' ה' סעיפים:

א [א] הרוואה (א) צרי יהודה (ב) בהר הבית (ג) אומר צרי הרשע (ד) אומר אלא (ה) קשמיצ סמוך להם כמו מן הצופים לירושלים (ו) כ"ח: ב (ז) הרוואה ירושלים בהר הבית אומר צרי ציון היתה מדבר שממה' וקורע, וקשורא (ח) בית המקדש אומר בית קדשנו ותפארתנו אשר הללוך בו אבותינו הנה לשפת אש וכל מתמדינו הנה לחרבה (ט) וקורע. יומהיך סבב לקרע. (י) מן הצופים, ואתר-ך בשורא המקדש קורע (יא) קרע אחר. ינבל קריעה טפה. יראם בא גרף המדבר שאז הווא המקדש תחלה, קורע על המקדש טפה, ואתר-ך בשורא ירושלים מוסיף על קרע ראשון (ט) כל-שהוא: ג האם קרע על אחת מצרי יהודה (י) אינו חוזר וקורע בשורא שאר צרי יהודה, חוץ מירושלים שחוזר וקורע עליה קרע אחר בפני עצמו. ואם קרע על ירושלים תחלה, (יא) אינו צריך לקרע על שאר צרי יהודה: ד לכל הקרעים האלו (יב) בידו ומעמד, וקורע כל כסותו שעליו עד שיגלה (יג) את לבו, ואינו (יד) מאחה קרעים אלו לעולם, ז' אכל רשאי (טו) לשללן למללן ללקטן ולתפרן במין (טז) סלמות: ה [א] (יז) הנה הולך וקא (יח) לירושלים הולך וקא, הוה שלשים יום אינו קורע קרע אחר, ואם לאחר שלשים יום חוזר וקורע (והוא חזין בערי יהודה ובמקדש):

ל הקצין פתוחה
הגדלם קדם ר"ח מקא
דגזין ד' מן פירא
דבני יוסן כשום
רשפי קבלות ל"א
א פירא ורשי
אלעזר מלרען כיו
ב קרואט שם
א* פדוש, ולא
חשיב ראוי מחוק
מקום, אלא משהי
לפנים חשיב ראוי,
בירושלם: ג עין יז
שמת לו מת אחר סת
ד הרופים לפי
פירא שם פקדא הא
דשע במקדש וכו'
ח כי הקדש ראוי שם
הרב הספיד בסוף
הלכות פצות שם
המקדש ו הוקדים
שם סביבא האלו
קמים שאין מאחזים
וכו' שם בקרא מועד
קנו כיו ד בריא שם ח ירושלים פקדו ט הנכסות וכו'א א"ש פקדו ג ומוצדקא, וכו' סבב וסבבים

* צריך לומר ציון מדבר היתה ירושלים שממה.

קנו כיו ד בריא שם ח ירושלים פקדו ט הנכסות וכו'א א"ש פקדו ג ומוצדקא, וכו' סבב וסבבים

באר היטב

שמכסין הכלה בהניחא של משי ונש שם חוטי ספף או זכב, יש אסור לכסות
הפלה: (ט) שחוק, ואפלו בשקמה של טענה כגון פתאנה או פורים, ט"ה
[וכס' אליה רבה היתן בצ"ש]:
(א) בהר הבית, אפלו יושבין בהם ישראל, כיון שהעפויים מושלים עליהם
מקרי חרוב, ב"י: (ב) בית המקדש, (האגוס עסה למקום מקדש סבב
כרת, שפלנו טמאי פחים, ט"א, ע"ש: (ג) וקורע, עין ב"ח שכתב להשתפחות
ולקרע ולקבצות ולקטן ולומר מנמור אלהים באו גומס' עד סוף, וקשורע
קבוצה: ברוך דמן אמת כי כל משפטי אמת, העיר פחים פעלו כי כל דבר
משפט וכו': (ד) מאחה, פי תפירה מישרת: (ה) לירושלים, גיל הרוואה ירושלים חוץ שלשים יום אעפ"י שלא קרע כגון שדר בתוכו איצ לקרע על ערי
יהודה: ופי שגולר בירושלים אפלו הגדיל איצ לקרע, דבקטנותו

שצרי השוכה
[א] הרוואה צרי יהודה כ"ח, וכתב ב"י בשם מו"ח בעל ספר לאברהם שכתב:
נגזר העולם שלא לקרע על חביון חובי, ששערי בשם גדולים לפי שחברון
מערי מקלט שפגנו ולא מערי יהודה מקרא, וסבב בגליון ב"ר פתחה סבב הגדול
ברובו מחורר אבנים ועקרי זיל שדכיים חלושים הם, עכ"ל. ואף אלא אבינו דאין
לקרע ע"ז, עכ"ל: [א] הנה הולך כו', וכתב הרמב"ם סימן תיסו: הדר בירושלים
ועברו עליו ל' יום שלא ראה בחסיק חוב לקרע, אף לא והירו בנה, ע"ש, והב"י
כתב ג"כ שלא נהגי כך, ועין ב"ר כ"ח סימן תרצ"א שכתב ששאר להתקרב אל פתחי
בתימ"ק ולפנס לעלוה אשר חכים בחמ"ק, ועין ב"י דבר המקדש למת"א ז"ל:
משפט וכו': (ד) מאחה, פי תפירה מישרת: (ה) לירושלים, גיל הרוואה ירושלים חוץ שלשים יום אעפ"י שלא קרע כגון שדר בתוכו איצ לקרע על ערי
יהודה: ופי שגולר בירושלים אפלו הגדיל איצ לקרע, דבקטנותו

משנה ברורה

הצופים, פרוש, ולא חשיב ראיה מרחוק מקום, אלא משהגיע
לצופים (ה) והוא מקום סמוך לירושלים חשיב ראיה, כן כתב בית יוסף,
אכל פמה (ז) פוקדים כתבו דצופים הוי פרושו, כל מקום סביב
לירושלים שזכילין לראות משם, עוד כתבו, דמשגיע לצופים צריך
לקרע אף על-פי שעדין לא נראה איתה, כתב האלה רבה: כל שקרע
ונראה קצת אף שלא ראה בטוב, כשיגיע אין צריך לקרע עוד, הא
לכתחלה יש לו להמחין עד שגיע למקום צופים: (ח) קרע אחריו.
והריחיק שלש אצבעות: (ט) כל-שהוא, ואין צריך טפה, משום
דאמר מצות קריעה צא בפעם ראשונה שהיא מן המקדש, שקדשה
יחבר מירושלים ונכללה בתוכה: ג (י) אינו חוזר וקורע בשורא
וכו', דכלהו תשובות פאחת, (כ) ומכל מקום צריך להוסיף על
הקרע כל-שהוא: (יא) אינו צריך לקרע על שאר צרי יהודה.
היגו (י) אפלו תוספות קרע בעלמא גס-כן אינו צריך:
ד (יב) בידו, ולא בקלי: (יג) את לבו, ולכן קרע (י) מצד
שמאל, פי הלב בשמאל: (יד) מאחה, היגו תפירה מבפנים ואחנת
עליה מבחוץ [טו]. ונשיי פוש, תפירה מישרת: (טו) לשללן,
למחר נכפתור ופרת פ"ו: (טז) סלמות, תפירות שאינן מלשרות:
ה (יז) הנה הולך וקא וכו', והרוואה ירושלים חוץ שלשים יום,
אף על-פי שלא קרע, כגון שדר בתוכו, (ח) אין צריך לקרע על צרי
יהודה, (ט) אם לא שצא משם וקא לערי יהודה לאחר שלשים.
(י) ומי שגולר בירושלים, אפלו הגדיל אין צריך לקרע, דבקטנותו
כטורא, וכשגולר הגדיל אין צריך לקרע, דהא נראה אותן חוץ שלשים יום: (יג)

מיקדת כללה, קרו"ן של פסך ונהב, אף שיקרף הפסך על משי יז
לאחר, וצריך עיין [נמ"ג]: (יט) ז' אכל פשאר וכו', שלא גזרו אלא
בשעה שכתה: ה (כ) אסור למלאה פיו שחוק, שהשקחה יתרה
משכח המצוה, וצ"ח כ"ט ופרשה, ואפלו בשקחה של מצנה כגון
פתחנה ופתיים לא ימלא פיו שחוק: (כ)
א (א) צרי יהודה, ולא צרי ישראל, (א) ולא חשיב כל-כך:
(ב) בהר הבית, אפלו (ג) יושבין כהן ישראל, כיון
שהשקחה מושלים עליהם מקרי בהר הבית: (ג) קשמיצ סמוך
להם כמו וכו', ורחוק יותר לא חשיבה ראיה, כמו להלן [ב"י].
ולפי מה שבארנו לקמה דבמה פוסקים פליגי על זה וסוברין דאין
שעור לדרך אלא דמקום שרוואה סבב לקרע, הוא הדין בצנענו:
ב (ד) הרוואה ירושלים, יש שכתבו (ג) שמתברא ש"ים שרוואה
אדם תחלה ירושלים בהר הבית, שצ"ח אותו היום כלו בכשר ונין:
(ה) בית המקדש, והנכנס עשה למקום מקדש סבב פרת, שפלנו
טמאי מהם, וקדשה הראשונה קדשה לשעמה וקדשה לעתיד לבוא
[מ"א]. וצ"ח בלקוטי הלכות וכתובים פסקה השוחט והשעלה מה
שכתבו שם מענין זה: (ו) וקורע, עין ב"ח, שכתב להשתתוות
ולקרע את בגדיה ולכפות ולהתאונן ולהתאבל על חרבן בית
המקדש, ולקטן ולומר "מומזר לאסוף וכו'" עד סוף, וקשורע מברך
ואומר: ברוך הן אמת (אף בלי שם ומלכות) כי כל משפטי צדק
ואמת, הצדק תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמתה ואין עול
צדיק וישור הוא, ואמת צדיק על כל הפא עליה וכו': (ז) מן

שער הציון
(א) ב"ח: (ב) בית יוסף וכו' וכו': (ג) פתח ירושלים בשם פתח ופרח: (ד) תוספות ותוספות יוסטוב בשם רש"י: (ה) הנהות רבי עקיבא איגרי:
(ו) שם: (ז) מנן אברהם: (ח) מנן אברהם: (ט) פרי מגדים: (י) מנן אברהם:
הרגום: 1 עשרה.

הַלְבוּת הַשְּׂעָה בְּאֵב סִימָן תַּקְסָא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כ]

מִשְׁכַּת הַמִּצְוֹת³⁶) וכו', לא ימלא פיו שְׁחֹקֶיךָ.

36) אכן בשו"ק בעלמא, כתב הערוך השלחן (ס"ח) שלית לן בה, ואין דברי השו"ע אמורים אלא דוקא כשעוסק בשו"ק זמן מרובה עם אחרים.

37) ואף שיש לשמוח בלימוד התורה ובקיום המצוות, כתב הכף החיים (ס"ק לט) שהיינו שמחת הלב, ובמו שנאמר 'פקודי ה' ישרים משמחי לבי'.

סימן תקסא

דין הַרְוָאָה עָרֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם וְהַמִּקְדָּשׁ בְּחַרְבָּנָא

[משנ"ב ס"ק א]

וְלֹא עָרֵי יִשְׂרָאֵל¹.

1) ולענין ערי יהודה בזמנינו [בגין חרבן, וראה שערי תשובה ס"ק א], כתב בספר ארץ ישראל (להגרי"מ טוקצינסקי, סי' כב ס"א) שאין נהגים לקרוע בראייתן, כיון שאין ידוע בהאזנת מקומן של ערי יהודה שהיו נחרבו, ועוד, שהבאים לירושלים מצד מערב ולא מצד דרום, אין פוגעים בערי יהודה לפני שפוגעים בירושלים [ראה שו"ע להלן (ס"א)]. מאידך, בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ד סי' ע אות יא וח"ה סי' לו אות א) משמע שקורעים עליהן אף בזמנינו [וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק ב)].

[משנ"ב ס"ק ב]

כִּינֵן שְׁהַיִּשְׁמַעְאִילִים מוֹשְׁלִים עֲלֵיהֶם מְקָרֵי בְּחַרְבָּנָא².

2) ובזמנינו שישאל מושלים בירושלים והבתים שבה בניינים, כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ד סי' ע אות יא וח"ה סי' לו אות א) שאין צריך לקרוע אלא אם כן רואים מקומות בערי יהודה או בירושלים שהם ברשות האומות. מאידך, הגרש"ז אויערבך כתב (שו"ת מנחת שלמה קמא סי' עג אות י), שכיון שגם בזמנינו נמצאים בירושלים כנסיות וקברים של נכרים ואין בידנו לעוקרם, נחשבת ירושלים עדין בחורבנה. וכן דעת הגרי"י קניבסקי והגרי"ד יונגרייז (ארחות רבנו ח"ב עמ' קמט), ומטעם שאף בזמנינו אין ישראל שולטים שליטה מוחלטת, מחמת שהם תלויים בדעת האומות. ואף בשו"ת שבת הלוי (ח"ז סי' עח) צידד שכיון שהשלטון אינו ביד שומרי תורה ומצוות, אין נחשבת ירושלים שהיא בבנינה, אלא שכתב שהנח להם לישראל שאינם נוהגים לקרוע.

[משנ"ב ס"ק ד]

הַרְוָאָה דְּרוּשָׁלַיִם³.

3) וירושלים החרשה שמחוץ לחומות, כתב בספר ארץ ישראל (להגרי"מ טוקצינסקי, סי' כב ס"ב) שאינה נחשבת בירושלים לענין זה, ואין לקרוע אלא על ראיית העיר שבין החומות, וראיית החומות עצמן, וכן על ראיית הר ציון, וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ז סי' עח) שאין דיבה בירושלים אלא כערי יהודה [וראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק א)]. וכן נהגו החו"א והגרי"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' קמח) לקרוע בבניסה לשער יפו בשעה שראו את העיר העתיקה, ובעל הדברי יציב (הליכות חיים מועדים וזמנים עמ' רמא) היה רגיל בדרך כלל לעצום את עיניו כשהגיע סמוך לעיר העתיקה עד שהגיע לכותל, ושם קרע, מפני הספק מהיכן מתחיל החיוב לקרוע על ירושלים [וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק ח)].

[משנ"ב ס"ק ה]

כִּי תִתְמַקְדָּשׁ⁴) וכו', שְׁפָלְנוּ טַמְאֵי מַחִימֵי וכו', וְעַתָּה פְּלִקוּטֵי הַלְבוּת וְקָחִים כְּפָרֶק הַשׁוֹמֵט וְהַמְפַּעֵלָה מֵה שְׂכַתְכֵנוּ שֵׁם מְעַנְּךָ נְהִי⁵.

4) ומה נחשב ראיית בית המקדש לענין זה, כתב בספר ארץ ישראל (להגרי"מ טוקצינסקי, סי' כב ס"ד) שדוקא כשרואה את רצפת העזרה נחשב הדבר כראיית המקדש וחייב בקריעה על כך, ולא כשרואה את הר הבית או את הומוותיו [וראה הערה הקודמת], וכן ראיית הכותל המערבי אינה נחשבת ראיית המקדש, אכן הוסיף (שם ס"ז), שעל ראיית כיפת המסגד שעל הר הבית, כתבו הבי"ח והפאת השלחן שקורע, וכן צידד הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פט"ז ארחות הלכה הע' 15).

מאידך, בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ד סי' ע אות יא) משמע שאף מי שבא לכותל המערבי ואינו רואה את רצפת העזרה צריך לקרוע, וכן נהגו החו"א והגרי"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' קמח-קמט).

5) ואף לעלות להר הבית שלא במקום המקדש, כתבו הגרי"י קניבסקי והגרי"מ שך (בכרוז לרבים, ארחות רבנו ח"ב עמ' קנט) וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' א אות א) שאסור, מפני שאף אם ידע לכוון היכן היו הגבולות של מקום המקדש [ראה ספר שואלת דוד להגרי"ד מקארלין, קונטרס דרישת ציון וירושלים], מ"מ אסור להיבנס גם למקומות בהר הבית אשר הם בודאות מחוץ למקום המקדש, כיון שיתכן שהאנשים טמאים בטומאת זיבה [שמחמתה אסור להם להיבנס גם להר הבית], וצריכים ספירת שבעה נקיים וטבילה במים חיים כדי לדיטוה ממנה. ואף אם יעשו כן ויטוהרו אין להתיר להם לעלות, מחשש שיראו אותם אחרים ויבנסו בלא עשיית דברים אלו ובלא הקפדה על הגבולות.

חייל שמוכרח להיכנס לשטח הר הבית משום פיקוח נפש והצלת נפשות, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ל תשובה ד) שצריך לטבול לפני שנכנס, ולהסיר מעליו את כל הבגדים והחפצים שאינו צריך, כיון שיתכן שהם טמאו בטומאת מת, וכמו כן יגלח את שערות ראשו, כדי שלא יחשב פרוע ראשו. וכשיסיים את תפקידו, ירחץ מיד החוצה, כדי שלא לשהות שם אפילו רגע אחד שלא לצורך.

ולענין ההתקרבות לכותל המערבי, החו"א (ארחות רבנו ח"ב עמ' קמט) אמר לגרי"ח קניבסקי שמוותר להתקרב עד הכותל, כיון שכותל זה הינו של הר הבית ולא של בית המקדש [ולפיכך העומד מחוץ לו אינו עומד במקום הר הבית], ובלבד שלא יכניס את אצבעותיו לבין אבני הכותל [אכן מובא שם, שהחו"א עצמו לא ניגש עד הכותל אבל עמד בתוך י"א אמות מהכותל]. ובשו"ת אור לציון (שם) כתב שמוחר אף להכניס את האצבעות, וכן העיד הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ז ארחות הלכה הע' 41) שלא ראה מלפנים שמקפידים על זה.

6) שם (ס"ו, ב בדפי הספר, בוכח תודה) כתב, שהרבה ראשונים פסקו שקדושת הבית לא בטלה בזמן הזה [כרמב"ם פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ט, ולא כראב"ד שם], ולפיכך הנכנס לשם בזמנינו חייב כרת.

[משנ"ב ס"ק ו]

וְלִקְרָעֵ אֶת כְּגָרִירֵי⁶) וכו', אֶךְ בְּלֵי שֵׁם וְהַמְלִכּוֹת⁷.

7) ומה שאין נהגים העולם לקרוע בזמנינו את בטיהם, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ז סי' עח) שאינו כדן, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פ"ג אות יב), וכן מתבאר בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ה סי' לו אות א).

המשך במילואים עמוד 23

